

"Hayat: Hem masnuat-ı İlâhiye içinde en hafîsi ve en zâhiri, en kıymettarı ve en ucuzu, en nezihî ve en parlak ve en mânidar bir nakş-ı san'at-ı Rabbâniyedir." cümlesini açıklar mısınız?

"(Hayat) ... Hem masnuat-ı İlâhiye içinde en hafîsi ve en zâhiri, en kıymettarı ve en ucuzu, en nezihî ve en parlak ve en mânidar bir nakş-ı san'at-ı Rabbâniyedir."

"Hem sair mevcudatı kendine hâdim ettiren, nâzenin, nazdar, nazik bir cilve-i rahmet-i Rahmâniyedir..."(1)

Hayatın oluşması ve vücut bulabilmesi, bütün kainatın ve içindeki sebeplerin bir araya gelmesi ve içtima etmelerine bağlıdır. Bu yüzden hayat, kainat fabrikasının çarklarının dönmesi ile hasıl olan bir mamuldür.

Mesela; **hava, su, ateş, toprak**, bütün kainatı istila etmiş dört ana unsurdur ve aynı zamanda hayatın oluşmasında en temel unsurlardır; bunlar olmadan hayat vücut bulamaz. Öyle ise hayat öyle bir iksirli macundur ki, girdiği yeri bütün kainat ile alakadar ve muhatap yapıyor. Küçük bir karınca ve arı, hayat ile bütün kainatla muhatap haline geliyor, kainat adeta arı ve karıncanın hayatının idamesi için işliyor. Ama dağ çok azim olmasına rağmen, hayatı olmadığı için, irtibat ve muhataplığı sınırlı ve mahdut kalıyor, alakadarlığı sadece bulunduğu mekan kadar oluyor. Küçük bir arı ve karıncaya külliyet noktasında yetişemiyor. İşte küçük bir cüzün, hayat ile külliyet kazanması; arının ve karıncanın bütün kainat ile hayat sayesinde alakadar ve muhatap olmasıdır.

Hayatın, Allah'ın sanatları içinde en hafisi, yani gizlisi olması; hayatın teşekkülünün çok geniş ve çaplı olmasından dolayı, okunmasının zor olmasındandır. Bu sebeple bilim adamları; hayatın kaynağı hakkında net bir şey ifade edemiyorlar. Yani hayatın hafi olması, köken ve oluşum ciheti ile. Bunun bir hikmeti de; **determinizm (nedensellik)** felsefenin iddia ettiği gibi, her şeyin mucidi ya da hakiki illeti sebepler değildir. Hayat sebepler noktasından hakikaten görünmeyecek kadar hafi ve saydamdır.

Hayatın, Allah'ın sanatları içinde en zahir olması ise; Allah'ın sanatları içinde tevhid ve Rububiyet-i İlahiyeyi en açık ve berrak gösteren bir sanat olması hasebiyledir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi; hayat öyle bir sanattır ki, bütün kainat çarklarının dönmesi ve çalışması ile hasıl olan bir sanattır. Hayata yaratma

noktasından sahip olabilmek; ancak kainata sahip olabilmek ile mümkündür. Bu noktadan hayat; Allah'ın varlığına ve birliğine öyle bir delildir ki, sanatlar içinde tevhidi en zahir bir şekilde ispat edip ilan eden, hayattır.

Hayatın en kıymetli sanat olması; yine kainat çarklarından hasıl olması noktasındandır. Yani; bir elmanın, bir arının icad olabilmesi için, bütün kainat sisteminin işlemesi iktiza ediyor. Bu da sanat ve iktisat açısından bakıldığında, en zor ve maliyetli bir iştir. Zira bir elmanın kızarabilmesi için, güneşi bir günlüğüne kiralsak, dünyanın servetleri yetmez. Halbuki güneşle beraber, bütün kainat o elmanın kızarması ve kemale ulaşmasından muazzam bir şekilde hizmet ettiriliyor. Şayet biz bunları kıymet ve pahaya dökerek olursak, insanlığın servet ve gücü, bir elmayı satın almaya yetmez.

Hayatın aynı zamanda en ucuz sanat olması ise; tevhidin suhuletine (*kolaylığına*), şirkin suubetine (*zorluğuna*) işaret ediyor. Yani; hayatı şirke ve sebeplere havale edersek, bir elmanın oluşup hayat bulması imkansızlık derecesinde zor ve müşkilatlıdır. Ama her şeyi, her şeye, gücü ve kudreti yeten zata, yani Allah'a havale edersek, o zaman elma ve hayatlı sanatlar gayet ucuz ve maliyetsiz bir şekilde, bizim önümüze ihsan ve ikram suretinde sunulur. Hayat sebepler açısından imkansız iken, tevhid açısından gayet basit ve ucuz bir duruma gelir. Burada ucuzluk sanat noktasından değil, ikram noktasındandır.

Hayatın en nezih, en parlak ve en manidar olması ise; sanatlar içinde seyir ve tefekkür alanı en geniş ve en parlak olması ciheti iledir. Hakikaten sanatlar içinde, Allah'ın isim ve sıfatlarını en zahir ve en parlak bir şekilde insana gösteren ve ispat eden başka bir sanat yoktur. Bu sebeple bütün insanlar toplansa, bir sineğin kanadını icat etmekten aciz ve çaresizdirler diye ayetin ilan etmesi gayet manidardır.

(1) bk. [Lem'alar, Otuzuncu Lem'a Beşinci Nükte.](#)